

Јелена ИЛИЋ МАНДИЋ*

Историјски институт

Београд

ПОПИС ПРАВОСЛАВНИХ СВЕШТЕНИКА ГРАДИШКЕ РЕГИМЕНТЕ ИЗ 1760. ГОДИНЕ**

Анстракт: Попис српских православних свештеника Градишке регименте спровеле су војне власти у време Седмогодишњег рата (1760) како би указале на пораст њиховог броја у односу на стање забележено у претходном попису (1756) и на тај начин утврдиле број појединаца с привилегованим положајем у пореском и војном систему регименте. Попис који објављујемо један је од малобројних у коме су евидентирани сви мушкарци који су живели у српским свештеничким домаћинствима и као такав пружа основ за упознавање величине и структуре тих домаћинстава. Поред података о имену, старости и војном статусу мушких чланова домаћинстава, у њему су убележени и подаци о обрадивим површинама којима су располагали (оранице, ливаде и виногради).

Кључне речи: Градишка регимента, Славонска војна крајина, 18. век, 1760. година, српско православно свештенство, попис.

Попис домаћинстава српских православних свештеника на територији Градишке регименте спровеле су региментске војне власти 1760. године, током Седмогодишњег рата (1757–1763). Њихов циљ био је да укажу на пораст броја привилегованих домаћинстава на територији регименте у односу на претходни попис, спроведен 1756. године. Интересовало их је колико мушкараца у тим домаћинствима има, колико

* jelena.ilic@iib.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Од универзалних царстава ка националним државама. Друштвене и политичке промене у Србији и на Балкану* (Ев. бр. 177030).

су стари и какав им је статус као војним обвезницима, те сходно томе, у којој мери су својим имунитетом штетили пореском и војном систему регименте. Питање војне обавезе чланова свештеничких породица актуелизовано је у време мобилизације крајишника за учешће у Седмогодишњем рату и послужило је као основни разлог за њихово пописивање. За разлику од пописа које су спроводиле црквене власти, а у којима су пре свега предочавани подаци о броју парохијана и њихових домова, материјалном стању цркава, броју свештеника и/или њиховим приходима, подаци овде приложеног пописа односе се у ужем смислу на мушку популацију и чине га једним од малобројних извора за упознавање величине и структуре домаћинстава православних свештеника.¹

Становништво православне вере било је етнички српско и чинило је приближно трећину становништва Градишке регименте.² Насеља која су настањивали била су концентрисана у побрђу Псуња и Пожешке горе, тј. у залеђу Старе и Нове Градишке.³ Православне парохије на територији регименте биле су под јурисдикцијом Пакрачке епархије и налазиле су се 1760. године у оквиру три протопопијата – (Старо)Градишког, Подборског и Пакрачког. Последња два протопопијата су обухватала и српска насеља изван регименте, која овим пописом нису обухваћена.⁴ Тек

¹ Österreichische Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Hofkriegsrath, Akten 1760, Karton 417, 1760 – 74 – 267, Folio 6–12. Осим у Градишкој регименти, попис православних свештеника и њихових домаћинстава спроведен је исте године и са истим циљем и у Петроварадинској регименти, у: Ј. Илић Мандић, *Попис православних свештеника Петроварадинске регименте из 1760. године*, Мешовита грађа (Miscellanea) XXXVI (2015) 73–93.

² Градишка регимента била је једна од три регименте Славонско-сремске војне границе. Простирала се дуж Саве, између њених притока Лоње и Орљаве, тј. насеља Краљева Велика и Кобаш. Регимента је обухватала половином 18. века 130 насеља (од 275 у Славонско-сремској граници), у којима је 1751/52. године пописано 4.983 куће и 18.935 мушкараца. Процењује се да је у њој те године живело 37.888 становника и да је на 1 km² у просеку долазило 23 становника. У: Ј. Илић, *Славонско-сремска војна граница половином XVIII века*, Зборник о Србима у Хрватској 9, Београд 2015, 57–98.

³ Године 1751/52. било је 37 чисто православних, српских насеља у регименти (27,48%), али православног становништва било је и у 22 верски мешовита насеља. Пописана мушка популација регименте те године била је 69,87% римокатоличке и 30,12% православне вероисповести. У: Ј. Илић, *Славонско-сремска војна граница половином XVIII века*, Зборник о Србима у Хрватској 9, Београд 2015, 77.

⁴ Р. Грујић, *Грађа за историју Пакрачког владичанства*, Сремски Карловци 1906, 87–130.

је после Народно-црквеног сабора 1769. године издвојен протопопијат са седиштем у Новој Градишки чије се јурисдикционо подручје поклапало са српским насељима на територији целе Градишке регименте.⁵

Током педесетих и шездесетих година 18. века забележен је пораст броја православних свештеника не само у војнокрајишким већ и цивилним областима, који је био у супротности с наредбама о ограничењу њиховог броја. Та појава доводи се у везу са обавезама крајишника у Седмогодишњем рату, али није јој једино објашњење. Митрополит Павле Ненадовић сматрао ју је одразом стварне потребе за већим бројем свештеника, будући да је и број православних домаћинстава у појединим областима у међувремену порастао. Појединачне наредбе државних власти о ограничењу броја православних свештеника у парохијама нису дале резултате. Тек је изнуђеним одлукама Народно-црквеног сабора 1769. године, а потом регуламентима из 1770. и 1777. године, почело систематско и институционално решавање проблема у организацији парохија под окриљем Карловачке митрополије. У случају Градишке регименте, број активних свештеника тј. пароха порастао је у периоду између 1756. и 1769. године са 17 (1756) на 28 (1769). У складу с редукционим плановима, на сабору 1769. године одлучено је да број православних свештеника у Градишкој регименти треба да буде смањен и сведен на број из 1760. године.⁶

На територији Градишке регименте пописано је 1760. године укупно 37 српских свештеничких домаћинстава (у којима 41 свештеник) у 19 насеља.⁷ Свештеници су пописани као „стари“ (*alt von [1]756*), тј. евидентирани и у последњем спроведеном попису 1756. године (њих 16),

⁵ И. Точанац-Радовић, *Реформа мреже парохија у Пакрачкој епархији током друге половине XVIII века*, рад у штампи.

⁶ И. Зеремски, *Попис свештенства и народа у Митрополији Карловачкој из 1769*, Гласник Историског друштва у Новом Саду IV (1931) 49. На Народно-црквеном сабору 1769. године одлучено је да у парохијама с мање од 100 кућа буде дозвољено намештење само једног, с мање од 200 куће највише два, а у већим местима три и више пароха тек уз посебно одобрење (Исто, 52). Тај пропис је додатно пооштрен регуламентом из 1777. године (М. Костић, *Редуција парохијалног свештенства у Карловачкој митрополији 1770*, Гласник Историског друштва у Новом Саду V (1932) 93).

⁷ У питању су српска насеља и свештеници који су у њима становали: Окучани (2 свештеника), Гређани (3), Врбовљани (2), Човац (3), Ратковац (2), Трнава, Ловска (2), Кукуњевац (3), Кричка, Бенковац, Млака, Доњи Рајић (3), Лађевац, Чаглић, Субоцка (3), Рогоље (3), Скендеровац, Ковачевац и Кобаш (3).

и „нови“ (*Neugemachte*), тј. рукоположени између 1756. и 1760. године (њих 25). Први су чинили 39,02%, а други 60,97% свештеника обухваћених овим пописом. Већином су „стари“ свештеници били пароси, док су „нови“ били у мањем броју са, а у већем броју без парохија. Званични став власти био је да прекобројне православне свештенике треба поставити на упражњена места или пустити да изумру, али им, што је најважније, не треба оснивати нове парохије. Један каснији попис, из 1783. године, показао је да се из овог разлога на парохију могло чекати свега неколико седмица или месеци, али и по више година, па и деценију. Тако је Лазар Станчић из Човца рукоположен 8. септембра 1759. за пароха постављен 10. октобра 1761, док је Никола Ландуп из Доњег Рајића рукоположен 15. јуна 1755, у службу пароха уведен тек 21. новембра 1765. године. На територији Градишке регименте дошло је после 1760. године до повећања броја свештеника с парохијама и смањења броја свештеника без парохија. Од 16 „стarih“ (с парохијама) и 25 „нових“ (махом без парохија) свештеника пописаних 1760. године преостало је до пописа 1769. године 28 пароха и 8 свештеника без парохија. После регулације парохијске мреже током седамдесетих година 18. века број активних и прекобројних свештеника заиста је приближен стању из око 1760. године, па је 1783. године на територији регименте забележено 17 активних и два прекобројна православна свештеника, поред којих и један ђакон и четири капелана.⁸

Незадовољство војних власти појавом нових свештеника нарочито је порасло у време Седмогодишњег рата, јер је ометало мобилизацију крајишника. Позивајући се на забране повећања броја тих домаћинстава војне власти су сматрале да мушке чланове нових свештеничких домаћинстава треба третирати као војне обвезнике, баш као што су то били и пре него што су поједини њихови чланови рукоположени за свештенике. Пакрачки епископ, напротив, захтевао је да се сви чланови свештеничких породица посматрају као привилеговани, без обзира на то да ли су њихови представници „стари“ или „нови“ свештеници односно са или без парохија. Гледиште црквених представника превагнуло је упркос несугласицама.⁹

⁸ И. Точанац-Радовић, *Реформа мреже парохија у Пакрачкој епархији током друге половине XVIII века*, рад у штампи.

⁹ Проблем је додатно компликовала чињеница да пракса решавања овог питања у војнокрајишким областима није била уједначена. На територији Вараџдинског генералата и Славонско-сремске војне границе мушки чланови свештеничких домаћинстава били су ослобођени војне обавезе, као и пореских дажбина –

Будући да су свештеници били носиоци поред личних и повластица за своја домаћинства, привилегију ослобођења од војних и пореских дажбина уживали су и други мушки чланови њихових домаћинстава, дакле, много већи број лица од 41 пописаног свештеника. Војне власти ограничиле су свој губитак на мушку популацију „нових“ свештеничких домаћинстава, јер се с привилегованим положајем „старих“ свештеника и њихових укућана већ рачунало. Од уобичајене војне обавезе требало је, судећи према стању сумираном на крају пописа, ослободити укупно 176 лица – 25 војника (*zu dienst enrolliert*), 45 прекобројних (*Supernumerari*), 64 будућих регрута (*Nachwachs*), 17 делимичних (*Halbe Invaliden*) и 12 потпуних инвалида (*Gantze Invaliden*). Сами „нови“ свештеници претходно су били пописани готово без изузетка као прекобројни, тј. били су сврстани у резервни кадар.

Вишегодишњи сукоб војних и црквених власти по питању војне обавезе мушких чланова свештеничких домаћинстава кулминирао је априла 1760. године. Главномандујући Градишке регименте пуковник Јован Миљевић описао је у пропратном извештају уз попис „недолично понашање“ пакрачког епископа Арсенија Радивојевића приликом сусрета у његовом квартиру 21. априла, „око два сата“, у присуству мајора и заповедника тврђаве Градишке барона фон Форгаша, капетана Миљевића и Бергауера, неколицине фрањеваца из Церника и Градишке и других официра.¹⁰ Пуковник се пожалио на то да епископ никада није доставио на увид резултате испитивања сваке свештеничке породице понаособ, упркос молбама које су му више пута поновљене по налогу виших власти. Према пуковниковим речима, епископ се појавио са неколицином свештеника, „своју капу одмах бацио на сто“ и рекао да у име царско-краљевског апостолског величанства протестује против сваког ко се противи његовој духовној јурисдикцији и штети његовим свештеницима

контрибуције и радне обавезе, али то није био случај на територији Карловачког генералата, о чему је званична одлука донета 1765. године. На сабору 1769. одлучено је да резолуција из 1765. године за Карловачки генералат постане модел примењив и у другим крајинама, те да се питање војне обавезе чланова свештеничких домаћинстава реши уједначено. Требало је да опрост од војне службе поред свештеника ужива само још један одрасли и војно способни члан домаћинства, док су сви остали били војни обвезници у складу са потребама у крајишту и ван њега. У: И. Зеремски, *Попис свештенства и народа у Митрополији Карловачкој из 1769*, Гласник Историског друштва у Новом Саду IV (1931) 50.

¹⁰ Јован Миљевић био је пуковник од 1758. године и командант Градишке регименте, а од 1761. године носилац царског племства са предикатом од *Нове Градишке*. Његов млађи брат Илија био је капетан у истој регименти.

– „тај је нитков па макар био и генерал, пуковник, штабски официр или неки други официр“. Пуковнику Миљевићу засметало је епископово држање „недостојно епископске одежде“ и говор „којим је све више узимао маха, као да има овлашћења да заповеда у регименти“, па му је рекао да „нико не жели да у питањима региментске команде и у другим војним стварима прима наређење од њега (епископа)“, као и да све док од генерал-команде не стигне другачије писано наређење „не могу да отпишем људство из кућа нових попова којима је наређено да ступе у покрет“. Епископ је „наставио са својим разметљивим изјавама“ и инсистирао на томе да онима „којима је командовано да ступе у покрет буде дозвољено да иступе из редова“, па пуковник није одолео да не одговори „да би волео да види оног ко би иступио на његову (епископову) заповест“. Пуковник Миљевић је подсетио на допис генерал-команде од 24. јуна 1754. године којим је указано на то да не треба дозволити да број православних свештеника порасте у односу на постојеће стање, док је епископ подсетио на то да је регимента једном ранијом приликом обећала да све, па и нове свештеничке куће „које је он створио“, треба да буду ослобођене од обавеза. Епископ и свештеници су остали при свом ставу, а пуковник је случај поднео вишој инстанци на разматрање. Закључио је да „поменути господин епископ наставља да поставља нове свештенике и тиме ствара мањак у (војној) служби и штети (војним) интересима“, и замолио да му буде сугерисано како да поступа у вези са спорним питањима – да ли је свих 25 новопостављених свештеника у регименти неопходно, „када је по старом поретку било 16 попова“, да ли и 25 нових свештеничких породица треба ослободити од обавеза као и старе, и на који начин би требало отписати из службе раније пописане војне обвезнике који се налазе у њиховим домаћинствима?

У сукобу војних власти и православне јерархије око питања војних и пореских обавеза мушких чланова свештеничких домаћинстава важну улогу играла је чињеница да су та домаћинства, по правилу, имала већи број чланова од домаћинстава њихових парохијана. Та појава карактеристична је и за друге војнокрајшке области. Војне власти Петроварадинске регименте истакле су у попису српских православних свештеника из исте године запажање да су њихове породице „по обичају најмногочланије и најимућније“.¹¹ Поред тога, нису само домаћинства православних свештеника на територији Градишке регименте имала велики број чланова, већ су и домаћинства њихових парохијана била већа

¹¹ Ј. Илић Мандић, *Попис православних свештеника Петроварадинске регименте из 1760. године*, Мешовита грађа (Miscellanea) XXXVI (2015) 74, 77.

него у другим областима Славонско-сремске војне границе, па и шире.¹² У просеку се у домаћинству једног српског свештеника у Градишкој регименти налазило 7,18 мушких чланова, а тај просек био би и већи да су војне власти пописале и најмлађе њихове чланове, мушку децу млађу од четири године.¹³ Нешто мање од половине тих домаћинстава имало је до 5 мушких чланова (16 или 43,24%), више од трећине између 6 и 10 (13 или 35,13%), док је око петине домаћинстава имало између 10 и 16 мушкараца (8 или 21,62%).¹⁴ Заједно са женским члановима у тим домаћинствима могло је у просеку бити по 14–15 чланова, а у најбројнијим и по њих тридесетак.¹⁵ Приближно трећина пописаних домаћинстава била је сложене или задружне структуре, судећи на основу чињенице да су двојица или више најстаријих чланова у њима имали приближно сличан број година, те нису могли бити у односу отац – син. Једно свештеничко домаћинство у просеку је имало 4,29 одраслих мушкараца.¹⁶

Близу две трећине православних свештеника с територије Градишке регименте 1760. године имало је између 16 и 25 година (60,60% од 33 са податком о годинама старости). Свештеници у тој, најмлађој групи, били су без изузетка „нови“ и претпостављамо да већина њих још увек није имала намештење у парохији. Највећи број „старих“ свештеника имао је између 36 и 40 година, а најстарији свештеници у време пописивања били су четрдесетосмогодишњи Јован Лалиновић из

¹² У једном домаћинству у Градишкој регименти 1751/52. године налазило се у просеку 3,79 мушкараца (обе вероисповести). Просек у овој регименти био је највиши у Славонско-сремској граници, јер се у њој налазило 18 насеља у којима је просечно могло бити и по 5 до 6 мушких чланова. У: Ј. Илић, *Славонско-сремска војна граница половином XVIII века*, Зборник о Србима у Хрватској 9, Београд 2015, 67–68.

¹³ Поређења ради, исте године домаћинство једног православног свештеника у Петроварадинској регименти имало је у просеку 3,88 мушких чланова. У: Ј. Илић Мандић, *Попис православних свештеника Петроварадинске регименте из 1760. године*, 75.

¹⁴ Највећи број мушкараца имала су домаћинства Стевана Алавуковића у Ковачевцу (са 11 мушких чланова свих старосних доби), Ђурађа Савковића у Кукуњевцу (12), Марка Секулића у Ловској (13), Јована Грабнића у Кукуњевцу (13), Ђуке Оробабића у Гређанима (15), Остоје Милетовића у Субоцкој (15), Јована Вукашиновића у Доњем Рајићу (16) и Николе Радића у Рогољу (16).

¹⁵ На основу Јозефинског пописа за Угарску изводи се константа по којој је на 1.000 мушкараца долазило 980 жена.

¹⁶ У попису из 1760. године податак о старости од 16 година и више забележен је за 159 мушких чланова свештеничких домаћинстава.

Субоцке и Јован Марић из Кукуњевца.¹⁷ То су по свему судећи за свештенике биле позне године, због чега је 1783. године уз име пароха Максима Алавуковића из Чаглића, када је имао 56 година, забележено да је парохију „због старости напустио“.¹⁸

Обрадиво земљиште у власништву пописаних домаћинстава заузимало је 646 3/8 јутара (ораница, ливада и винограда). У просеку је на једног одраслог мушкарца долазило по 3,86 јутра или 2,21 хектара обрадивог земљишта (од чега ораница 4,70 јутара или 1,55 хектара), а на домаћинство 17,45 јутара или 10,03 хектара (од чега ораница 12,21 јутара или 7,02 хектара).¹⁹ Величина обрадивог поседа била је у корелацији са величином домаћинстава, али било је и одступања. Домаћинства с малим бројем мушких чланова могла су располагати великим поседима, и обрнуто. Тако је у Доњем Рајићу пописано домаћинство Јована Вукашиновића чијих је укупно 16 мушких чланова користило 40 јутара, али и домаћинство Стевана Дедића с 9 мушкараца које је располагало са свега 7 1/2 јутара обрадивог земљишта. Поред земљишта за обраду користили су и заједничко земљиште у атару – шуме и пашњаке. Они нису спадали у евидентирани приватни посед, а били су од пресудног значаја за сточарство као најважнији облик привређивања.

У транскрипцији и табеларном приказу документа држали смо се формалних и садржинских одлика оригинала. Начињене су само минималне интервенције у виду разрешења скраћеница. Текст и бројеве нисмо исправљали иако је уочена једна грешка: у суми је убележен 21 делимични инвалид, док се сабирањем података из рубрика добија 31. Уместо да преведемо пропратни извештај уз попис, који је саставио и потписао пуковник Јован Миљевић, најважније његове сегменте пренели смо у уводном тексту.

¹⁷ Старосна структура свештеника: 8 (16–20 година старости; 24,24 % од 33), 12 (21–25; 36,36%), 1 (26–30; 3,03%), 3 (31–35; 9,09%), 5 (36–40; 15,15%), 1 (41–45; 3,03%), 3 (46–50; 9,09%) – укупно 33, док је осам свештеника без податка о старости.

¹⁸ И. Точанац-Радовић, *Реформа мреже парохија у Пакрачкој епархији током друге половине XVIII века*, рад у штампи.

¹⁹ На једно домаћинство православног свештеника у Петроварадинској регименти исте године долазило је, слично, 18,23 јутара обрадивог земљишта. Разлика је, међутим, била у томе што је свештеничко домаћинство у Петроварадинској регименти имало у просеку двоструко мање мушких чланова од домаћинства свештеника у Градишкој регименти. У: Ј. Илић Мандић, *Попис православних свештеника Петроварадинске регименте из 1760. године*, 75.

Транскрипција документа²⁰

Unterthänigst gehorsamste Relation

Über das in meinen Quartier in beyseyn angemerckte beschehne indecente betragen des Herrn bischofen zu Bakracz Arsenia Radivojevich.

Obwohlen verschiedener mahlen auf die Vorzeigung eines in Copia von hohen Orthen habenden und sich darauf schriftenden Rescripts ratione der gänzlichen Eximirung all und jeder geistlichen Familien den Herrn bischoff von Bagracz angegangen, so habe doch solches niehmahl zur Einsicht erhalten können. Endlich geschah es dan 21. April ohngefahr gegen 2 Uhr Nachmittags, als nicht allein der Herr Obristlieutenant und Vöstungs Comendant Baron von Forgahs aus Gradisca, nebst herrn hauptmann Millievich und Bergauer, sondern auch verschiedene Franciscaner aus Tscherneck und Gradisce, wie andere officiers bey mir waren, daß ernannter Herr bischoff mit etlichen von seinen Geistlichen zu mir gekommen, undt in all obernannte gegenwart: sein Kappel gleich auf den Tisch werfendt zu mir sagte: daß er wieder all und jedes in Nahmen S[eine]r Kay[serliche] König[liche] Apostol[ische] Mayt[estät]t protestire, wer immer sich seinen geistlichen Jurisdiction widersetze, und seine geistliche krancke, seye ein s:v: Hundsfuth er möchte auch General, Obrister, Staabs officier, oder ander officier seyn.

Nun wolte ich mich auf solche von einem Bischoff und geistlicher Person außgeschossene anzugliche Calumnien nicht entrüsten, viel mehr dessen unanständigkeit mit Stillschweigen übergehen, und diese dem bischoflichen Decor übersteigende Schmähungen höherer Instanz zur gnadigsten Beurtheilung überlassen, weil aber mehr ernannter herr Bischof von Bakracz seine Redens Arten immer mehr und mehr verbreitete, die gar dahin zuhbeten, als ob er in dem löbl[ichen] Regiment frey zu befehlen, gewalt hätte, so könnte mich nicht entbrechen, darauf zu widersetzen, wie ich solches keines weegs glauben könnte, und den jenigen können möchte, der von Ihme in Regiments Comanda wie andern in den allerhöchsten herrn dienst einschlagenden Sachen, befehl annehmen würde dann ich hätte jedesmalen nichts anders gethan, und würde es auch noch thun, als was Ihre Kay[serliche] König[liche] Apostol[ische] Mayt[estät]t allergnädigste Willens Meynung ware, und dem allerhöchsten Interesse vorzüglich seye, darauf hin kame selber mit seiner angeregten Copia von denen so hoch hinaus getriebenen schriftlichen Privilegien hervor, die ich nicht einmal einsehn wolte, sondern so viel darzu sagte, daß in so lange von einem hierländigen löb[lichen] General ober Comando keine anderweit

²⁰ ÖStA, KA, HKR, Akten 1760, Kt. 417, Dok. 1760 – 74 – 267, Juni, Folio 6–12.

schriftliche befehle erlangete, ich auch die aus denen neuen Poppen Häußern zum Ausmarch beordnete Mannschaft nicht in abgang bringen könnte;

Hierauf continuirte Herr bischoff in seiner außschweissigen Redens art noch weiter fort; Er wolle die jenigen so zum aus March commandirt, auß dem Gliedt tretten lassen, ich angegen replicirte, daß ich denjenigen sehen möchte, welcher auf seinem befehl austretten würde.

Gleich wie nun der hauptzwek in deme bestehet, daß mich wieder die ohnbefügte Creirung so vieler neuer geistlichen setzte, so wurde ihme auch das General Comando Rescript d[e]d[ato] 24te Jun[y] [1]754. welches expresse in sich enthaltet weder die Pfarren noch Geist[liche] gegen den von allen 3 Staabs Officiers damals eingegebenen Standt vermehren zu lassen vorgewißen, alleine der mehr mentionirte Herr Bischof dem ohngeachtet imer auf seiner Meinung verharrete, und sagte, es wäre bey dem löbl[ichen] Regiment einmahl publiciret worden, daß alle auch durch ihm neu creirte geist[liche] Häußer befreyet seyn solten, so gaben sein Poppen zur antwort, daß sich dieser befehl nicht auf die neue – sondern nur die alte geist[liche] Häußer bezogen, worauf herr bischof auf sein geist[liche] redend, mit diesen Wortten geschlossen, redet jetzo daß nehlich hier, was und wie ihr es mir vorgebracht habet, und lüget nicht sonsten werde ich euch alle cahsiren, diese aber bleiben auf ihre erstern Rede bestehen, und herr bischoff ginge alßo fort.

Disen Vorgang also höheren Judico zur gnädigsten Einsicht unterthänigst gehorsamst einantwortten, undt wie haubt sächlich mehr oft beruhrter herr bischoff in seiner Creirung neuer geist[lichen] noch immer fort führet, dadurch aber dem allerhöchsten dienst und Intresse laut angebogenen Specification an Mannschaft und Grundt nicht wenig entgehet, und aber all diese neu angestellte 25 Geistliche im Regiment gantz nicht nöthig seynd, als zumal man nach dem alten fuß sich mit 16 Poppen noch jederzeit betragen können, als habe um weitere hochgnädige schrift[liche] verhaltens befehl, ob auch diesen 25 neuen geist[lichen] Familien nehlich freyheit wie denen alten zu zustehen, und auf welche art so nach die ihren Häußern sich befindende 25 Wirkliche Soldaten 45 Supernumerari 64 Nachwachß 17 Halbe dann 12 Gantze Invaliden in abgang zu bringen, oder was überhaupt Schuldt gehorsambst zu beobachten hätte, ebenmäßig gantz submisseset bitten sollen,

Joann Millievich

Obrister

Specification

Der mit heute zu Ende gesetzten Dato sich unter dem löbl[ichen] Gradiscaner Infanterie Regiment befindlichen Geistlichen Graeci ritus non uniti samt ihren Familien und ihren besitzenden Grundt Stücken mit der Distinction, wie viel nehlich deren bey letzterer Musterung A[nn]o [1]756. geweßen, und wie viel unter dieser zeit neue gemacht worden. Als:

[Hab[un]man]Kave[ri]a	Kobahs	Juracz Czokleslich Andria Zacharia Popp	55 16 25 27 38 14	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	3 4 1/2	3 3/4 2 1/2	2 2 1/2	5 3/4
		Mihailo Kussmanovich Popp											7
		Illia Kussmanovich Popp											7 1/4
		Theodor			1								
		Latus						25	80	99	16	25	599 7/8
		Dan genüset der dießmahl von Czovacz in Medahra										...	6 1/4
		angest[el]t Popp Mihailo Stanchich an grund in Medahra											
		Jung[lich] 2 Poppen v[on] alt Gradisca in der Comp[anien] Nr											21 3/4
		der v[on] Majors Comp[anien] zu Medahra											
		So auch der Proterpopp zu alt Gradisca in											18 1/4
		nemblicher Comp[anien] zu Untferen] Pogoschefze											
		Summa des demahligen geist[lichen] Standes Graeci											
		ritus gantze Famili											646 3/8
		Wan[en] nun bey der letzter Conscrip[tions] A[nn]o [1]756.											
		geweßen Stand											
		dieser geist[lichen] Familien graeci-ritus anhero gestelt											
		wirdt mit											
		und von obiger als der größern Sum[m]a decurtiert											
		so giebet sich daß dem allerhöchsten aerrario, in betracht											
		des von dem herrn bischoff schon die freyheit gleich											
		auf den alten angesucht wirdt, entgehen dorffen.											
		Aus denen bey dem löb[lichen] Regiment vorfindigen Conscriptions Listen de A[nn]o [1]756. frädeliter extrahuit zu haben, attestiere											
		Neu Gradisca den 22. April [1]760.											
		Illia Millievich hauptmann.											
		Belling[?] Prov[ent]n[ei]st[e]r.											
Bilance													
			Weniger	Mehr									
			25	45	64	25	17	12	176	283 1/4	73	33 1/4	389 3/4

Jelena Ilić Mandić

CENSUS OF ORTHODOX PRIESTS OF GRADIŠKA REGIMENT IN 1760

Summary

The census of households of Serbian Orthodox priests in the Gradiška regiment was carried out by regiment military authorities in 1760, during the Seven Years' War. Their aim was to point to the increase in the number of privileged households in the territory of the regiment compared to the earlier census of 1756. Owing to the spiritual status of one of their members, these households enjoyed immunity and were exempted from tax and military duties. The census published here is one of the few which recorded all men living in Serbian priest households. As such, it helps us learn about the size and structure of these households. In addition to data about the number of family members, names, age and military status of male members, the census also contains data on arable surfaces owned by the households (ploughed fields, meadows and orchards).

The census covered 41 priests from 19 Serbian settlements. A difference was made between the "old" (16) and "new" (25) priests, depending on whether they were ordained before or after 1756. Referring to earlier bans on an increase in the number of Orthodox priests, the military authorities believed that male members of new priest households should be treated as conscripts, just as they were before some of their members were ordained priests. In contrast, the Bishop of Pakrac required that all members of priest families be considered privileged, regardless of whether their representatives were "old" or "new" priests, i.e. priests with or without parishes. The view of the church representatives had greater weight despite the disagreements. Based on the census, 176 persons in "new" priest households had to be exempted from the customary military service, while the privileged position of the "old" priests and their household members was already taken into account. The fact that these households, as a rule, had a greater number of members than the households of their parishioners played an important role in the conflict between the military authorities and the Orthodox clergy concerning military and tax duties of male members of priest families. A household of a Serbian Orthodox priest in the Gradiška regiment had 7.18 men on average, of whom 4.29 were adult men (above 16), while around a fifth of households covered by the census had between ten and 16 male members.

Keywords: Gradiška regiment, Slavonian Military Frontier, 18th century, 1760, Serbian Orthodox clergy, census.

Чланак примљен: 29. 04. 2016.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 05. 07. 2016.

